

Dziecko, rodzic, nauczyciel w trybach prawnych procedur

Adw. Bartosz Jastrzębski

Adwokaci w służbie ochrony praw dziecka

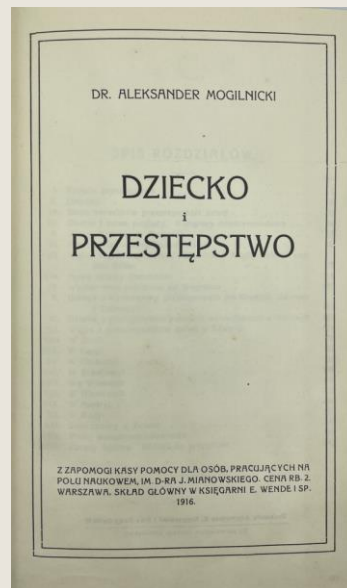
- Mikołaj Korenfeld – działacz *Towarzystwa Opieki nad Dziećmi Więźniów* i *Towarzystwo Przyjaciół Dzieci*, specjalizował się w obronie nieletnich; zainicjował działalność *Koła obrony nieletnich podsądnych*; pomoc nieletnim świadczył bezpłatnie, występował m.in. jako przedstawiciel powodów w głośnym procesie Grochala i innych pracowników Domu Poprawczego w Studzieńcu, oskarżonych o nadużycia i zaniedbania (1928);
- Woldemar Magalif – działacz *Towarzystwa "Opieka Specjalna nad Dziećmi"* przy Sądzie dla Nieletnich w Warszawie; autor publikacji „*Nieletni przed sądem*” („*Opieka nad Dzieckiem*”, 1930);
- *Towarzystwo Opieki nad Więźniami „Patronat”* (Helena Wiewiórska, Mieczysław Ettinger), Komisja Pedagogiczna (psychologii młodocianych);
- Stefan Glaser („*Dziecko a przestępczość*”, 1923), Jerzy Śliwowski („*Opieka nad nieletnimi przestępcami we Włoszech*”, 1937).

Aleksander Mogilnicki (1875 – 1956)

- Prezes Izby Karnej Sądu Najwyższego w latach 1924–1929
- zasłużony w dziedzinie pedagogiki specjalnej zajmującej się dzieckiem przestępczym
- wielki orędownik odrębnego traktowania nieletnich w warunkach polskich

Aleksander Mogilnicki (1875 – 1956)

- „*Dziecko i przestępstwo*” (1916)
- „*Dziecko wobec prawa*” („*Rocznik Pedagogiczny*”, 1921)
- „*Sądy dla nieletnich i instytucje pomocnicze*” („*Opieka nad Dzieckiem*”, 1929)

Aleksander Mogilnicki (1875 – 1956)

„Nie tylko zwykłe środki, ale i zwykła procedura karna stosowana do dorosłych przestępców zupełnie nie odpowiada warunkom, w jakich powinna się odbywać walka z przestępczością dzieci.”

Ewolucja postępowania

- Kodeks karny z 1932 r. (tzw. Kodeks Makarewicza) – Rozdział XI „Postępowanie w nieletnich”
- Kodeks karny z 1969 r. (tzw. Kodeks Andrejewa)
- Ustawa z dnia 22 grudnia 1969 r. o utrzymaniu w mocy na okres przejściowy niektórych dotychczasowych przepisów prawa karnego
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich
- Kodeks karny z 1997 r.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich

Zdolność wiekowa odpowiedzialności karnej

Art. 10 Kodeksu karnego

§ 1. Na zasadach określonych w tym kodeksie odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat.

§ 2. Nieletni, który po ukończeniu 15 lat dopuszcza się czynu zabronionego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 oraz w art. 280, może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne.

Art. 10 § 2 Kodeksu karnego

- Zamach na życie Prezydenta RP
- Zabójstwo
- Spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu
- Sprowadzenie zdarzenia niebezpiecznego
- Piractwo
- Sprowadzenie katastrofy komunikacyjnej
- Zgwałcenie lub wymuszenie czynności seksualnej
- Czynna napaść na funkcjonariusza publicznego
- Wzięcie lub przetrzymywanie zakładnika
- Rozbój

Art. 10 § 2a Kodeksu karnego (wchodzi w życie od 01.10.2023 r.)

Nieletni, który po ukończeniu 14 lat, a przed ukończeniem 15 lat, dopuszcza się czynu zabronionego określonego w art. 148 § 2 lub 3, może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają oraz zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że stosowanie środków wychowawczych lub poprawczych nie jest w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego.

Art. 10 § 3 i 4 Kodeksu karnego

§ 3. W wypadku określonym w § 2 orzeczona kara nie może przekroczyć dwóch trzecich górnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianego za przypisane sprawcy przestępstwo; sąd może zastosować także nadzwyczajne złagodzenie kary.

§ 4. W stosunku do sprawcy, który popełnił występki po ukończeniu lat 17, lecz przed ukończeniem lat 18, sąd zamiast kary stosuje środki wychowawcze, lecznicze albo poprawcze przewidziane dla nieletnich, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają.

Art. 54 Kodeksu karnego – dyrektywy wymiaru kary –

§ 1. Wymierzając karę nieletniemu albo młodocianemu, sąd kieruje się przede wszystkim tym, aby sprawcę wychować.

§ 2. Wobec sprawcy, który w czasie popełnienia przestępstwa nie ukończył 18 lat, nie orzeka się kary dożywotniego pozbawienia wolności.

Terminologia

Nieletni – sprawca, który w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończył 17 lat

Małoletni – sprawca, który w chwili popełnienia czynu zabronionego ukończył 17 lat, ale nie ukończył 18 lat

Młodociany – sprawca, który w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończył 21 lat i w czasie orzekania w pierwszej instancji 24 lat

Małoletnim na gruncie prawa cywilnego jest osoba, która nie ukończyła 18. roku życia

Kodeks wykroczeń

Art. 8 Kodeksu wykroczeń

Na zasadach określonych w niniejszej ustawie odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu lat 17.

Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich

Postępowania
w sprawach
o demoralizację

- wobec osób, które
ukończyły 10 lat
i nie są pełnoletnie

Postępowania
w sprawach
o czyny karalne

- wobec osób, które
dopuściły się
takiego czynu po
ukończeniu 13 lat,
ale przed
ukończeniem 17 lat

Wykonywanie
środków
wychowawczych,
środka leczniczego lub
środka poprawczego

- wobec osób,
względem których
środki te zostały
orzeczone, nie dłużej
jednak niż do
ukończenia przez te
osoby 21 lat, chyba że
niniejsza ustawa
stanowi inaczej

Czym jest demoralizacja?

Psychospołeczny proces cechujący się niekorzystnymi zmianami osobowości i zachowań nieletniego o charakterze nasilonym i względnie trwałym, który przejawia się w nieprzestrzeganiu norm i zasad postępowania obowiązujących powszechnie dzieci i młodzież.

Katalog przejawów demoralizacji (art. 4 ust. 1)

- dopuszczenie się czynu zabronionego
- naruszanie zasad współżycia społecznego
- uchylanie się od obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki
- używanie alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych, ich prekursorów, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych
- uprawianie nierządu

Inne przykłady demoralizacji

- wulgarne słownictwo
- wandalizm
- ucieczki z domu
- przedwczesne podejmowanie pożycia seksualnego
- palenie papierosów i e-papierosów
- udział w destrukcyjnych grupach i subkulturach młodzieżowych
- udział w bójkach
- niewłaściwe zachowanie w szkole i placówce oświatowej
- zbyt późny powrót do domu

Czym jest czyn karalny?

Czyn zabroniony przez ustawę jako:

przestępstwo

lub

przestępstwo skarbowe

wykroczenie

lub

wykroczenie skarbowe

albo

Środki stosowane wobec nieletniego (art. 6)

Wobec nieletniego mogą być stosowane środki wychowawcze, środek leczniczy oraz środek poprawczy.
Wobec nieletniego kara może być orzeczona tylko w przypadkach określonych w ustawie, jeżeli inne środki nie są w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego.

Katalog środków wychowawczych (art. 7)

- upomnienie
- zobowiązanie do określonego postępowania, a zwłaszcza do naprawienia wyrządzonej szkody w całości albo w części, do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, do wykonania prac społecznych, do przeproszenia pokrzywdzonego, do podjęcia nauki lub pracy, do uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym, w szczególności terapii uzależnień, psychoterapii, psychoedukacji, lub szkoleniowym, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, do powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób lub do zaniechania używania substancji psychoaktywnej

Katalog środków wychowawczych (art. 7)

- nadzór odpowiedzialny rodziców albo opiekuna nieletniego
- nadzór organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, której celem statutowym jest praca z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, zapobieganie demoralizacji nieletnich lub pomoc w readaptacji społecznej nieletnich, pracodawcy albo osoby godnej zaufania udzielających poręczenia za nieletniego
- nadzór kuratora sądowego

Katalog środków wychowawczych (art. 7)

- skierowanie do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją
- zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów albo pojazdów określonego rodzaju
- przepadek przedmiotów pochodzących z czynu zabronionego, przepadek przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia czynu zabronionego, przepadek równowartości przedmiotów pochodzących z czynu zabronionego lub przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia czynu zabronionego, przepadek przedmiotów, których wytwarzanie, posiadanie, obrót, przesyłanie, przenoszenie, przewóz lub przechowywanie jest zabronione, przepadek przedsiębiorstwa albo jego równowartości, przepadek korzyści majątkowej albo jej równowartości lub przepadek przedmiotów czynów zabronionych

Katalog środków wychowawczych (art. 7)

- umieszczenie w rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej, która ukończyła szkolenie przygotowujące do sprawowania opieki nad nieletnim
- umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym
- umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym

Środek leczniczy

- Art. 8 [*definicja*]

Środkiem leczniczym jest umieszczenie w zakładzie leczniczym, w którym są udzielane nieletnim świadczenia zdrowotne z zakresu opieki psychiatrycznej lub leczenia uzależnień.

- Art. 17 [*przesłanki orzeczenia środka leczniczego*]

Sąd rodzinny może orzec środek leczniczy w przypadku stwierdzenia u nieletniego choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych, lub uzależnienia.

Środek poprawczy

- Art. 9 [*definicja*]

Środkiem poprawczym jest umieszczenie w zakładzie poprawczym.

- Art. 15 [*przesłanki orzeczenia środka poprawczego*]

ust. 1. Sąd rodzinny może orzec umieszczenie w zakładzie poprawczym nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego, jeżeli przemawiają za tym wysoki stopień demoralizacji nieletniego oraz rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, zwłaszcza gdy środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.

Środek poprawczy

Art. 15 [*przesłanki orzeczenia środka poprawczego*]

ust. 2. Sąd rodzinny orzeka umieszczenie w zakładzie poprawczym nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego określonego w Kodeksie karnym, tj.:

- Zamachu na życie Prezydenta RP
- Zabójstwa
- Spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu
- Sprowadzenia zdarzenia niebezpiecznego
- Piractwa
- Sprowadzenia katastrofy komunikacyjnej
- Zgwałcenia lub wymuszenia czynności seksualnej
- Czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego
- Wzięcia lub przetrzymywania zakładnika
- Rozboju

Środek poprawczy

Art. 15 [*przesłanki orzeczenia środka poprawczego*]

ust. 6. Wobec nieletniego, o którym mowa w ust. 2, w szczególnie uzasadnionym przypadku, jeżeli przemawiają za tym bardzo wysoki stopień demoralizacji nieletniego, rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, właściwości i warunki osobiste nieletniego, jego postawa i zachowanie oraz przebieg dotychczasowego procesu resocjalizacji, orzekając umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym, sąd rodzinny może:

- zagrozić przedłużeniem wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat;
- orzec, że środek poprawczy będzie wykonywany po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, do ukończenia przez nieletniego określonego wieku, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat.

Obowiązki nakładane na rodziców (opiekunów) nieletniego (art. 18)

Sąd rodzinny może zobowiązać
rodziców albo opiekuna nieletniego do:

poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, w tym w razie potrzeby wykonania odpowiedniej diagnozy nieletniego, oraz z podmiotem wykonującym działalność leczniczą

współpracy z młodzieżowym ośrodkiem socjoterapii w zakresie realizacji obowiązku nauki przez nieletniego, jego socjoterapii i pomocy psychologiczno-pedagogicznej

naprawienia w całości albo w części szkody wyrządzonej przez nieletniego lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę

Kara pieniężna dla rodziców (opiekunów) (art. 19 ust. 1)

Gdy rodzice albo opiekun nieletniego uchylają się od wykonywania środka w postaci poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, w tym w razie potrzeby wykonania odpowiedniej diagnozy nieletniego, oraz z podmiotem wykonującym działalność leczniczą

sąd rodzinny może

wymierzyć im karę pieniężną w wysokości do 3 tys. zł

Kara pieniężna dla rodziców (opiekunów) (art. 19 ust. 2)

Jeżeli rodzice albo opiekun nieletniego, mimo uprawomocnienia się postanowienia o wymierzeniu kary pieniężnej, nadal uchylają się od wykonywania środka w postaci poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, w tym w razie potrzeby wykonania odpowiedniej diagnozy nieletniego, oraz z podmiotem wykonującym działalność leczniczą

sąd rodzinny może

ponownie wymierzyć im karę pieniężną w wysokości do 3 tys. zł

Kara pieniężna dla rodziców (opiekunów) (art. 19 ust. 3)

Sąd rodzinny uchyla karę pieniężną w całości albo w części, jeżeli osoba ukarana w ciągu 14 dni od uprawomocnienia się postanowienia o wymierzeniu kary pieniężnej usprawiedliwi swoje zachowanie lub przystąpi do wykonywania środka w postaci poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, w tym w razie potrzeby wykonania odpowiedniej diagnozy nieletniego, oraz z podmiotem wykonującym działalność leczniczą

Właściwość sądu rodzinnego (art. 23 i art. 24)

Postępowanie w sprawach nieletnich co do zasady prowadzi sąd rodzinny według miejsca zamieszkania nieletniego, a w przypadku trudności w jego ustaleniu – według miejsca pobytu nieletniego w Rzeczypospolitej Polskiej. Jeżeli brak i tej podstawy, właściwy jest sąd rodzinny miejsca pierwszego wykazywania przejawów demoralizacji lub miejsca dopuszczenia się pierwszego czynu karalnego przez nieletniego.

Z ważnych względów, zwłaszcza jeżeli przyczyniłoby się to do uproszczenia lub przyspieszenia postępowania, sąd rodzinny właściwy według miejsca zamieszkania nieletniego może przekazać sprawę sądowi rodzinnemu, w którego okręgu nieletni przebywa.

W przypadku niecierpiącym zwłoki sąd rodzinny może wydać postanowienie w sprawie nieletniego, który nie podlega jego właściwości miejscowej, po czym przekazuje sprawę sądowi rodzinnemu miejscowo właściwemu, zawiadamiając go o dokonanych czynnościach.

Właściwość rzeczowa sądu karnego (art. 25)

Jeżeli zachodzą podstawy do pociągnięcia nieletniego do odpowiedzialności na zasadach określonych w art. 10 § 2 Kodeksu karnego, sprawę rozpoznaje sąd właściwy według przepisów Kodeksu postępowania karnego.

Przekazanie szkole sprawy nieletniego (art. 66)

- Sąd rodzinny może przekazać sprawę nieletniego, za jego zgodą, szkole, do której nieletni uczęszcza, albo organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, do której nieletni należy, jeżeli uzna, że środki oddziaływania wychowawczego, jakimi dana szkoła lub organizacja dysponuje, są wystarczające. Sąd wskazuje, w miarę potrzeby, kierunki oddziaływania wychowawczego.
- Podmiot, któremu przekazano sprawę nieletniego, informuje sąd rodzinny o podjętych środkach oddziaływania wychowawczego i osiągniętych efektach, nie rzadziej niż co 6 miesięcy, niezwłocznie zaś o ich nieskuteczności.

Uprawnienia dyrektora szkoły

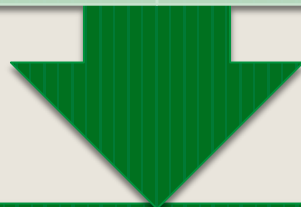
W przypadku gdy nieletni wykazuje przejawy demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego na terenie szkoły lub w związku z realizacją obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki, dyrektor tej szkoły może, za zgodą rodziców albo opiekuna nieletniego oraz nieletniego, zastosować, jeżeli jest to wystarczające, środek oddziaływania wychowawczego w postaci pouczenia, ostrzeżenia ustnego albo ostrzeżenia na piśmie, przeproszenia pokrzywdzonego, przywrócenia stanu poprzedniego lub wykonania określonych prac porządkowych na rzecz szkoły. Zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego nie wyłącza zastosowania kary określonej w statucie szkoły. Przepisu nie stosuje się w przypadku, gdy nieletni dopuścił się czynu zabronionego wyczerpującego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego

Uprawnienia dyrektora szkoły

Nieletni, na terenie szkoły lub w związku z realizacją obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki:

wykazuje przejawy demoralizacji

dopuścił się czynu karalnego

Dyrektor szkoły może zastosować środek oddziaływania wychowawczego w postaci:

pouczenia

ostrzeżenia
ustnego albo
na piśmie

przeproszenia
pokrzywdzonego

przywrócenia
stanu
poprzedniego

prac
porządkowych
na rzecz szkoły

Odpowiedzialność cywilna małoletniego poniżej 13 roku życia

Art. 426 Kodeksu cywilnego

Małoletni, który nie ukończył lat trzynastu, nie ponosi odpowiedzialności za wyrządzoną szkodę.

Wina w nadzorze (art. 427 Kodeksu cywilnego)

Kto z mocy ustawy lub umowy jest zobowiązany do nadzoru nad osobą, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy poczytać nie można, ten obowiązany jest do naprawienia szkody wyrządzonej przez tę osobę, chyba że uczynił zadość obowiązkowi nadzoru albo że szkoda byłaby powstała także przy starannym wykonywaniu nadzoru. Przepis ten stosuje się również do osób wykonywających bez obowiązku ustawowego ani umownego stałą pieczę nad osobą, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy poczytać nie można.

Odpowiedzialność na zasadzie słuszności (art. 428 Kodeksu cywilnego)

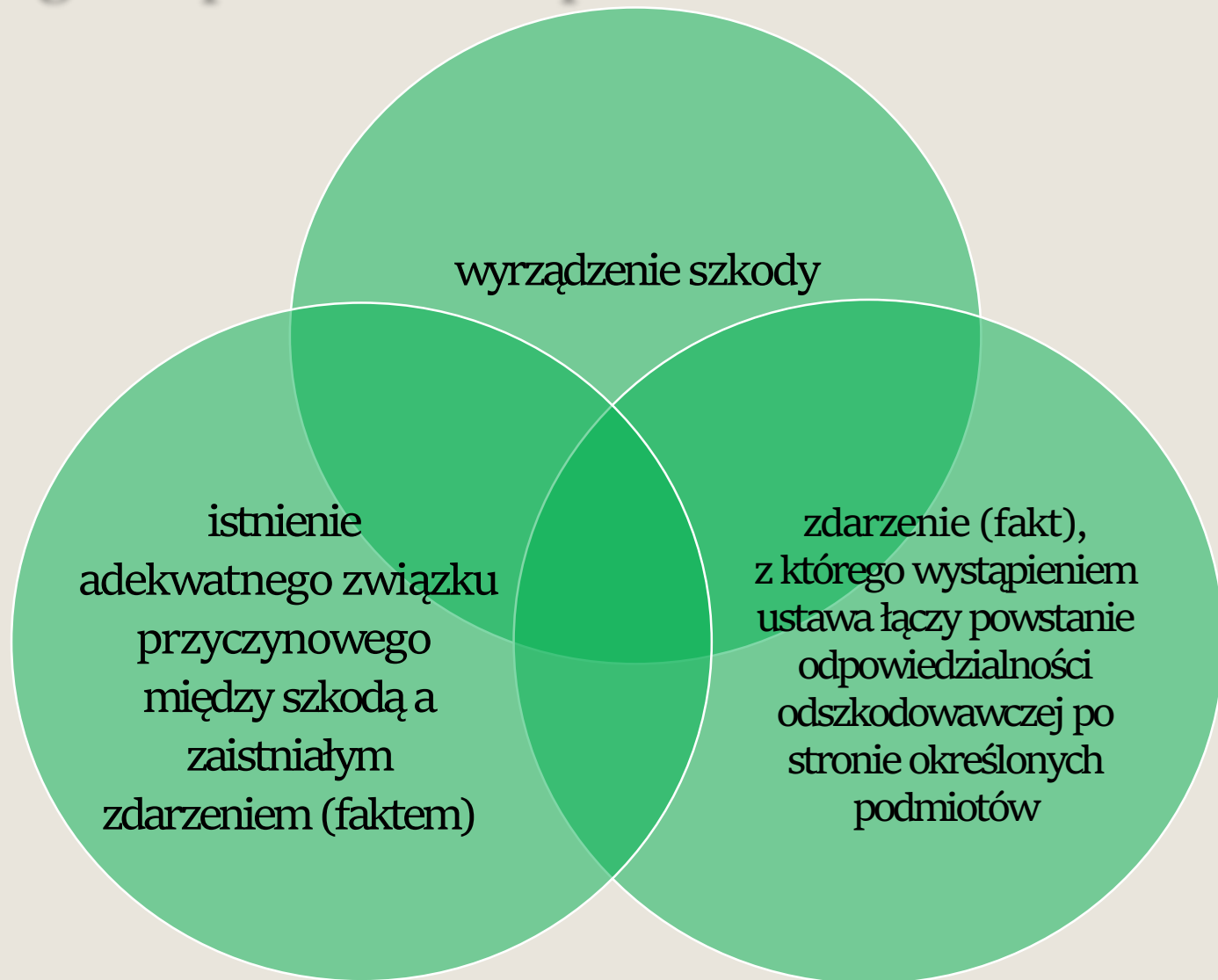
Gdy sprawca z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego nie jest odpowiedzialny za szkodę, a brak jest osób zobowiązanych do nadzoru albo gdy nie można od nich uzyskać naprawienia szkody, poszkodowany może żądać całkowitego lub częściowego naprawienia szkody od samego sprawcy, jeżeli z okoliczności, a zwłaszcza z porównania stanu majątkowego poszkodowanego i sprawcy, wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego.

Odpowiedzialność cywilna małoletniego powyżej 13 roku życia

Art. 415 Kodeksu cywilnego

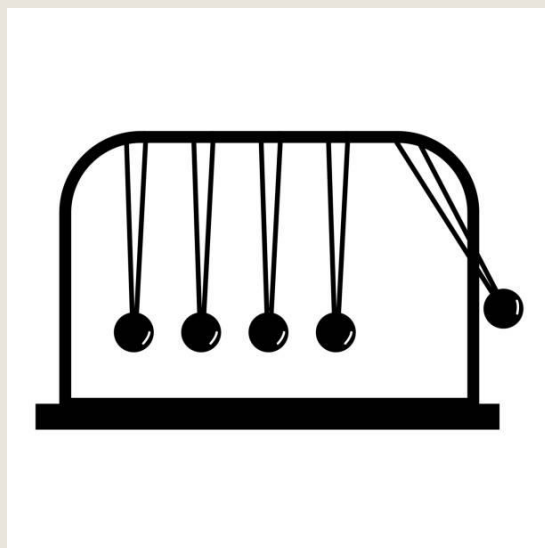
Kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia.

Ogólne przesłanki odpowiedzialności deliktowej

*Test *conditio sine qua non**

Pozwala na ustalenie istnienia (nieistnienia) obiektywnej zależności między badaną przyczyną a stanem rzeczy wskazanym jako jej następstwo.

Ochrona małoletniego na gruncie Kodeksu wykroczeń - przykłady

Art. 82 § 6 Kodeksu wykroczeń [*pożar*]

Kto zostawia małoletniego do lat 7 w okolicznościach, w których istnieje prawdopodobieństwo wzniesienia przez niego pożaru, podlega karze grzywny albo karze nagany.

Art. 89 Kodeksu wykroczeń [*małoletni na drodze*]

Kto, mając obowiązek opieki lub nadzoru nad małoletnim do lat 7, dopuszcza do przebywania małoletniego na drodze publicznej lub na torach pojazdu szynowego, podlega karze grzywny albo karze nagany.

Ochrona małoletniego na gruncie Kodeksu wykroczeń - przykłady

Art. 104 Kodeksu wykroczeń [*skłanianie do zebrania*]

Kto skłania do zebrania małoletniego lub osobę bezradną albo pozostającą w stosunku zależności od niego lub oddaną pod jego opiekę, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 106 Kodeksu wykroczeń [*dopuszczenie do przebywania w niebezpieczeństwie*]

Kto, mając obowiązek opieki lub nadzoru nad małoletnim do lat 7 albo nad inną osobą niezdolną rozpoznać lub obronić się przed niebezpieczeństwem, dopuszcza do jej przebywania w okolicznościach niebezpiecznych dla zdrowia człowieka, podlega karze grzywny albo karze nagany.

Art. 33 § 4 pkt 9 Kodeksu wykroczeń

Jako okoliczność obciążającą przy wymiarze kary uwzględnia się popełnienie wykroczenia we współdziałaniu z małoletnim

Ochrona małoletniego na gruncie Kodeksu karnego - przykłady

Art. 197 Kodeksu karnego [zgwałcenie]

- § 3 pkt 2 i pkt 3

Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia wobec małoletniego poniżej lat 15 lub wobec wstępnego, zstępного, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

- § 4

Jeżeli sprawca działa ze szczególnym okrucieństwem, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.

- § 5 (wejdzie w życie od 01.10.2023 r.)

Jeżeli następstwem czynu jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

Ochrona małoletniego na gruncie Kodeksu karnego - przykłady

Art. 200 Kodeksu karnego [*obcowanie płciowe z małoletnim*]

§ 1. Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 3. Kto małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne lub udostępnia mu przedmioty mające taki charakter albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 4. Karze określonej w § 3 podlega, kto w celu swojego zaspokojenia seksualnego lub zaspokojenia seksualnego innej osoby prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej.

§ 6. (wchodzi w życie od 01.10.2023 r.)

Skazując sprawcę, który popełnił przestępstwo określone w § 1, 3 lub 4 wobec małoletniego poniżej lat 15, który w chwili czynu pozostawał w stosunku zależności od sprawcy, w szczególności pod jego pieczę, lub z wykorzystaniem krytycznego położenia małoletniego poniżej lat 15, sąd orzeka karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

Ochrona małoletniego na gruncie Kodeksu karnego - przykłady

- Art. 198 Kodeksu karnego [*wykorzystanie bezradności, upośledzenia*]

Kto, wykorzystując bezradność innej osoby lub wynikający z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej brak zdolności tej osoby do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem, doprowadza ją do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

- Art. 199 Kodeksu karnego [*nadużycie zależności, krytyczne położenie*]

§ 1. Kto, przez nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia, doprowadza inną osobę do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 został popełniony na szkodę małoletniego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto obcuje płciowo z małoletnim lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej albo doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, nadużywając zaufania lub udzielając w zamian korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy.

Ochrona małoletniego na gruncie Kodeksu karnego - przykłady

Art. 207 Kodeksu karnego [*znęcanie się*]

§ 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 1a. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 lub 1a połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1-2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Ochrona małoletniego na gruncie Kodeksu karnego - przykłady

Art. 208 Kodeksu karnego [*rozpijanie*]

Kto rozpija małoletniego, dostarczając mu napoju alkoholowego, ułatwiając jego spożycie lub nakłaniając go do spożycia takiego napoju, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 210 Kodeksu karnego [*porzucenie*]

§ 1. Kto wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć osoby określonej w § 1, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Art. 211 Kodeksu karnego [*uprowadzenie*]

Kto, wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru, uprowadza lub zatrzymuje małoletniego poniżej lat 15 albo osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 41 § 1a Kodeksu karnego

- środek karny -

- Sąd może orzec zakaz zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi na czas określony albo dożywotnio w razie skazania na karę pozbawienia wolności za umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu na szkodę małoletniego.
- Sąd orzeka zakaz zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi na czas określony albo dożywotnio w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego.

Zawiadomienie sądu rodzinnego przez sąd karny (art. 43c Kodeksu karnego)

Sąd, uznając za celowe orzeczenie pozbawienia lub ograniczenia praw rodzicielskich lub opiekuńczych w razie popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego lub we współdziałaniu z nim, zawiadamia o tym właściwy sąd rodzinny.

Spółeczny obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa

Art. 304 Kodeksu postępowania karnego

§ 1. Każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję.

Spółeczny obowiązek przeciwdziałania demoralizacji nieletniego

Art. 4 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich

ust. 1. Każdy, kto stwierdzi istnienie okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego, w szczególności dopuszczenie się czynu zabronionego, naruszanie zasad współżycia społecznego, uchylanie się od obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki, używanie alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych, ich prekursorów, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, uprawianie nierzędu, ma społeczny obowiązek odpowiednio przeciwdziałać temu, a przede wszystkim zawiadomić o tym rodziców lub opiekuna nieletniego, szkołę, sąd rodzinny, Policję lub inny właściwy organ.

ust. 2. Każdy, dowiedziawszy się o dopuszczeniu się przez nieletniego czynu karalnego, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję.

Prawny obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa

Art. 304 Kodeksu postępowania karnego

§ 2. Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.

Prawny obowiązek zawiadomienia o dopuszczeniu się przez nieletniego czynu zabronionego

Art. 4 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich

ust. 3. Instytucje państwowe i samorządowe oraz publiczne i niepubliczne szkoły i placówki oświatowe, które w związku ze swoją działalnością dowiedziały się o dopuszczeniu się przez nieletniego czynu zabronionego wyczerpującego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów popełnienia czynu zabronionego.

Obowiązek zawiadomienia o przestępstwie z użyciem przemocy

Art. 12 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

ust. 1. Osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie, niezwłocznie zawiadamiają o tym Policję lub prokuratora.

ust. 2. Osoby będące świadkami przemocy w rodzinie powinny zawiadomić o tym Policję, prokuratora lub inny podmiot działający na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Obowiązek zawiadomienia sądu rodzinnego

Art. 572 Kodeksu postępowania cywilnego

§ 1.

Każdy, komu znane jest zdarzenie uzasadniające wszczęcie postępowania z urzędu, obowiązany jest zawiadomić o nim sąd opiekuńczy.

§ 2.

Obowiązek wymieniony w § 1 ciąży przede wszystkim na urzędach stanu cywilnego, sądach, prokuratorach, notariuszach, komornikach, organach samorządu i administracji rządowej, organach Policji, placówkach oświatowych, opiekunach społecznych oraz organizacjach i zakładach zajmujących się opieką nad dziećmi lub osobami psychicznie chorymi.

Funkcjonariusz publiczny (art. 115 § 13 Kodeksu karnego)

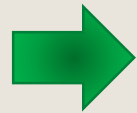
Funkcjonariuszem publicznym jest:

- Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej;
- poseł, senator, radny;
- poseł do Parlamentu Europejskiego;
- sędzia, ławnik, prokurator, funkcjonariusz finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, notariusz, komornik, kurator sądowy, syndyk, nadzorca sądowy i zarządca, osoba orzekająca w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy;
- osoba będąca pracownikiem administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe, a także inna osoba w zakresie, w którym uprawniona jest do wydawania decyzji administracyjnych;
- osoba będąca pracownikiem organu kontroli państwowej lub organu kontroli samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe;
- osoba zajmująca kierownicze stanowisko w innej instytucji państwowej;
- funkcjonariusz organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego albo funkcjonariusz Służby Więziennej;
- osoba pełniąca czynną służbę wojskową, z wyjątkiem terytorialnej służby wojskowej pełnionej dyspozycyjnie;
- pracownik międzynarodowego trybunału karnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe.

Czy nauczyciel lub dyrektor szkoły są funkcjonariuszami publicznymi?

Nauczyciel nie jest funkcjonariuszem publicznym, ale korzysta z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych.

Art. 63 Karty Nauczyciela

ust. 1. Nauczyciel, podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, korzysta z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych na zasadach określonych w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r.

- Kodeks karny.

ust. 2. Organ prowadzący szkołę i dyrektor szkoły są obowiązani z urzędu występować w obronie nauczyciela, gdy ustalone dla nauczyciela uprawnienia zostaną naruszone.

Dyrektor szkoły jest funkcjonariuszem publicznym jedynie w zakresie, w którym uprawniony jest do wydawania decyzji administracyjnych (np. w sprawach z zakresu obowiązku szkolnego i obowiązku nauki).

Ochrona nauczyciela

- naruszenie nietykalności cielesnej -

Art. 222 Kodeksu karnego

§ 1. Kto narusza nietykalność cielesną funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 217 Kodeksu karnego

§ 1. Kto uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 3. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

- wyższa górna granica ustawowego zagrożenia
- naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza publicznego ścigane jest z oskarżenia publicznego (z urzędu)

Ochrona nauczyciela

- zniewaga -

Art. 226 Kodeksu karnego

§ 1. Kto znieważa funkcjonariusza publicznego lub osobę do pomocy mu przybraną, podczas i w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Art. 216 Kodeksu karnego

§ 1. Kto znieważa inną osobę w jej obecności albo choćby pod jej nieobecność, lecz publicznie lub w zamiarze, aby zniewaga do osoby tej dotarła, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

§ 2. Kto znieważa inną osobę za pomocą środków masowego komunikowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 5. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

- surowsza rodzajowo kara w typie podstawowym przestępstwa (kara pozbawienia wolności)

- znieważenie funkcjonariusza publicznego ścigane jest z oskarżenia publicznego (z urzędu)

Ochrona nauczyciela - czynna napaść -

Art. 223 Kodeksu karnego

§ 1. Kto, działając wspólnie i w porozumieniu z inną osobą lub używając broni palnej, noża lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu albo środka obezwładniającego, dopuszcza się czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego lub osobę do pomocy mu przybraną podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli w wyniku czynnej napaści nastąpił skutek w postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Ochrona nauczyciela

- wymuszenie czynności -

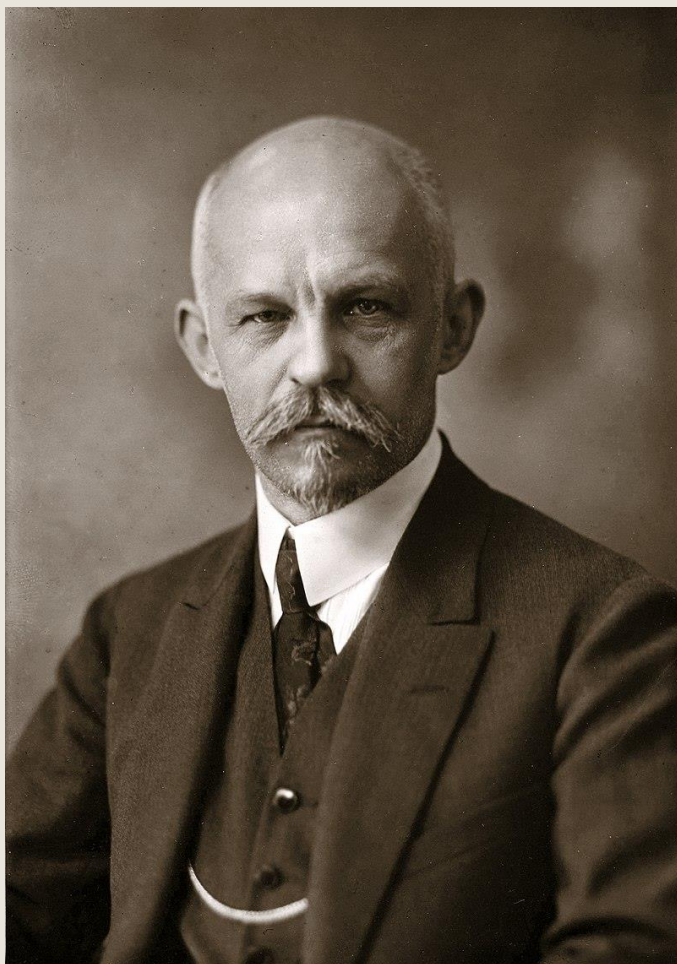
Art. 224 Kodeksu karnego

§ 1. Kto przemocą lub groźbą bezprawną wywiera wpływ na czynności urzędowe organu administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia funkcjonariusza publicznego albo osoby do pomocy mu przybranej do przedsięwzięcia lub zaniechania prawnej czynności służbowej.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 2 jest skutek określony w art. 156 § 1 lub w art. 157 § 1 (ciężki lub średni uszczerbek na zdrowiu), sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Aleksander Mogilnicki (1875 – 1956)

„Dziecko to jeszcze nie obywatel, korzystający z pełni praw, to dopiero projekt na obywatela, młoda płonka, z której taki obywatel wyrośnie, jak się ją pielęgnować i kształcić będzie.”

Dziękuję za uwagę

